

Ольга Хом'як,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової та дошкільної освіти
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка Степана
Дем'янчука

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У суспільній ієрархії професій за складністю та відповідальністю виконуваної роботи педагогічна діяльність належить до найбільш значущих. У часи стрімких соціальних змін суспільство покладає значні надії на виховну місію педагога, який має сформувавши у молодих поколінь культурно-ціннісні координати суспільно затребуваної життєдіяльності. Особлива відповідальність покладається на вчителя початкових класів. Він закладає основи світоглядної культури дитини, йому належить узагальнити і збагатити досвід учнів чуттєвим сприйманням, закласти в них основу знань про навколишній світ.

Вважаємо, що професійно компетентна реалізація вчителем початкових класів виховного освітнього потенціалу здатна забезпечити естетичну основу світогляду його вихованців. Завдяки цьому естетичні цінності успішно перетворюються в особистісні цінності дитини та стають регуляторами її поведінки.

Науковці неодноразово наголошували на важливості естетико-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Філософсько-методологічні засади підготовки вчителя до освітньо-виховної діяльності розкривали у своїх працях В. Андрущенко, С. Гончаренко, О. Гукаленко, І. Зязюн, В. Краєвський, В. Лутай, Н. Ничкало, І. Підласий, С. Сисоєва, О. Сухомлинська та ін. основні положення психології про особливості праці вчителя досліджували Г. Балл, І. Бех, В. Лазарєв, О. Леонтьєв, В. Рибалка, В. Семиченко та ін. До особливостей професійної підготовки вчителя у вищому навчальному закладі зверталися у своїх працях О. Абдулліна, Р. Гуревич, Н. Мойсеюк, О. Пехота, М. Сметанський, Г. Філонов, О. Шестопалюк, В. Шахов, Н. Щуркова та ін. Теоретичні і методичні основи підготовки педагогів стали предметом досліджень Н. Бібік, В. Бондаря, П. Гусака, О. Кучерявого, С. Литвиненко, Д. Пащенко, Л. Хомич, Л. Хоружої та ін. Формування готовності студентів до естетичної діяльності привернуло увагу Б. Бриліна, Г. Локаревої, С. Мельничук, Н. Миропольської, В. Орлова, О. Отич, О. Рудницької, Г. Тарасенко, Г. Шевченко, А. Щербо та ін.

Аналіз наукових праць доводить значний інтерес учених до проблеми підготовки майбутніх педагогів до естетичного виховання

школярів, однак, вважаємо за доцільне розглянути деякі теоретичні аспекти естетичного виховання студентської молоді.

Для успішної реалізації даного завдання необхідно дотримуватися ряду педагогічних умов. Розглянемо одну з них – художньо-естетичне занурення студентської молоді в «культурне» середовище з метою залучення до мистецтва. Для її впровадження необхідно, насамперед, забезпечити активізацію художнього мислення майбутніх учителів початкової школи.

Вважаємо, що процес активізації художнього мислення майбутніх педагогів повинен ґрунтуватися на шести параметрах креативності, виокремлених Дж. Гілфордом, які є потужною основою такого мислення: здатність знаходити і ставити проблеми, генерувати велику кількість ідей, відповідати на подразники нетипово, вдосконалювати об'єкт, розв'язувати проблеми аналізуючи і синтезуючи [1, с. 177]. Учені доводять, що завдяки сприйманню художніх творів розвиваються всі компоненти художнього мислення особистості. Так, Л. Нечаєва зазначає, що впливаючи на світ почуттів, а через нього на інтелект, «мистецтво глибоко впливає на соціальну практику. Тим самим поняття «художнє мислення» входить до системи координат професійно значущих якостей особистості, охоплюючи характеристики технологічної майстерності й глибини внутрішнього світу майбутнього вчителя» [5, с. 57].

Дослідники також підкреслюють, що для процесу активізації художнього мислення особистості вагомим значення набуває краса, виразність та гармонія природи. «Художня творчість, спираючись на розвинене художнє мислення, оперує реальними образами і дає можливість проаналізувати всі найскладніші, найтонші грані дійсності, найменші вияви естетичного в природі, усвідомити їх, побудувати своє до них ставлення, варіативно та чуттєво зіставити з ними свої морально-естетичні ідеали» [6, с. 197].

Важливо спонукати майбутніх учителів початкової школи до глибокого аналізу внутрішнього змісту мистецьких творів, висновків, логічних узагальнень, адже у структурі їх художнього мислення гармонійно поєднуються емоційно-чуттєва та інтелектуально-раціональна складові. З цією метою доцільно організувати групову діяльність майбутніх фахівців з пошуку сюжету художньо-творчого продукту та виражальних засобів його втілення. У процесі організації художньо-творчої діяльності та розробки мистецьких завдань слід урахувувати специфіку майбутньої професійної діяльності вчителя початкових класів та безпосередньо особливості структури і функціонування естетичного досвіду молодшого школяра.

Щоб сприймати естетичні явища дійсності і реалізовувати їх у творчості, студенти повинні мати розвинені естетичні інтереси, які спиралися б на значні світоглядні орієнтири. Естетичні інтереси проявляються через індивідуальні якості в специфічних психічних процесах: інтелектуальних, емоційних, волевих, вони стимулюють творчу діяльність.

Естетичні інтереси впливають на всі компоненти психіки людини: сенсорні, моторні, емоційні, тому цілеспрямоване естетичне виховання в єдності з індивідуальними психічними властивостями особистості, її готовністю до естетичного сприймання переходять у процесі виховання в потребу і стають важливим чинником формування особистості.

У мистецтві художній образ є доцільним організовуючим стимулом, який спрямовує реакції чуттєво-емоційних відношень у бік визначного суспільно-корисного духовного освоєння навколишньої дійсності. Естетичне сприймання стає призмою, через яку людина дивиться на об'єкт, як на естетичну цінність.

Специфіка художньо-естетичного виховання у позааудиторний час дозволяє виділити його провідні функції і розглянути їх у двох площинах: з боку соціальних та особистісних потреб.

Найважливішою з погляду реалізації соціальних потреб є функція естетичної соціалізації – забезпечення безперервного розвитку студентів, залучення їх до активного процесу оволодіння художніми цінностями. Перетинаючись із попередньою, функції, детерміновані потребами й інтересами особистості, мають низку специфічних особливостей, що дозволяє їх виділити в самостійну групу [2].

Рекреаційна функція – забезпечення цікавого, емоційного привабливого дозвілля, спілкування студентів. Різноманітність і насиченість видів діяльності, а отже, й ролей, виконують стосовно майбутнього вчителя роль стимулятора його самодіяльності, самовираження, самовиховання.

Компенсаторна функція – надолуження прогалин у художній освіті, забезпечення творчого зростання й активності особистості. Водночас вона поєднує естетичне виховання з моральним і світоглядним розвитком особистості, з формуванням її потенційної готовності до створення художніх цінностей. Важлива в особистісному відношенні ціннісно-орієнтаційна функція. Вона допомагає шукати і знаходити життєві орієнтири, естетичні ідеали, які володіють здатністю наочного прикладу і зразка, вдосконалення та змін у власному розумінні образу світу.

Регулятивна функція – перетворює цінності і норми художньо-естетичної культури в особистісні цінності особистості та стає регулятором її поведінки [3].

«Культурне» середовище розглядаємо як діяльнісну основу та сукупність культурних цінностей; воно відображає з одного боку,

предметну сферу, певним чином організовані результати художньо-творчої діяльності, а з іншого – форми взаємин людей із культурними цінностями, естетичним оточенням.

Вища школа в сучасних умовах повинна виконувати місію педагогізації художньо-естетичного середовища, а саме:

- вивчати та враховувати соціокультурні потреби студентської молоді, її ставлення до мистецтва, художні інтереси, а також можливості інститутів сфери дозвілля;

- визначати конкретні виховні програми, організовувати діяльність майбутніх учителів початкової школи у сфері мистецтва;

- об'єднувати зусилля викладачів, працівників концертних організацій, театрів, кінотеатрів, музеїв, народних майстрів, батьків студентів для реалізації окреслених цілей;

- встановлювати контакти безпосередньо з тими фахівцями, які залучаються до розв'язання виховних проблем;

- здійснювати самоаналіз і самооцінку власної діяльності, своїх можливостей у досягненні поставлених цілей, пов'язаних із задоволенням художньо-естетичних потреб та інтересів майбутніх учителів початкової школи.

Якість художньо-естетичного середовища дає змогу посилити виразність культурної комунікації за рахунок локальних мистецьких реалій, орієнтуючи майбутніх учителів не на механічне запам'ятовування інформації, а на активне творче засвоєння зразків мистецтва рідного краю [4].

У зв'язку з цим, активізація позааудиторної виховної практики пов'язується з повноцінним використанням краєзнавчого підходу, розширенням і збагаченням виховного простору в мікросоціумі.

Пам'ятки народного мистецтва зазвичай використовуються лише з наочно-ілюстративною метою, а не як тип художньої творчості, що об'єднує у собі матеріальне виробництво і духовну культуру. Ознайомлення з матеріальною спадщиною минулого дозволяє студентству глибше зрозуміти духовний, естетичний світ тих, хто жив і творив до нас, уявити спосіб життя, думки людей, систему цінностей попередніх епох.

Таким чином, вважаємо, що ефективність естетичного виховання студентської молоді забезпечується шляхом створення низки педагогічних умов, котрі сприятимуть особистісному розвитку студентів, підвищуватимуть мотивацію не лише до формування професійних умінь і навичок, а й творчих, креативних здібностей, сформуєть високий рівень їх естетичної культури.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує усіх аспектів підготовки майбутніх учителів початкової школи до естетичного виховання молодших школярів і не претендує на всебічне розкриття означеної проблеми. Подальшого вивчення потребують питання розроблення

шляхів використання мультимедійних технологій у підготовці майбутніх учителів початкових класів до досліджуваної діяльності та визначення інших педагогічних умов, їх впровадження у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Дружинин В. Психодиагностика общих способностей / В. Дружинин; Российская акад. наук, Институт психологии. – М. : Академия, 1996. – 224 с.
2. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах / ред. кол. : В. Ф. Передерій (відп. ред.), В. О. Кудін та ін. – К. : Вища школа, 1976. – 207 с.
3. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи. Формування і сфери впливу / І. А. Зязюн. – К. : Вища школа, 1976. – 174 с.
4. Іванова О. І. Виховання духовних якостей студентів засобами естетичного середовища університету : автореф. дис. на здобуття наук. ст. к. пед. наук. – Спец. : 13.00.07– теорія і методика виховання / О. І. Іванова; Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2010. – 20 с.
5. Нечаєва Л.В. Розвиток категорії «художнє мислення» в системі мистецької педагогічної освіти / Л. В. Нечаєва // Мистецтво у розвитку особистості : монографія / Н. Г. Ничкало, І. А. Зязюн, О. П. Рудницька та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Чернівці, 2000. – С. 55–75.
6. Тарасенко Г.С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти : монографія / Г. С. Тарасенко. – Черкаси : Вертикаль ; Вид. ПП Кандич С. Г. , 2006. – 308 с. – Бібліогр. : с. 292 – 307.